

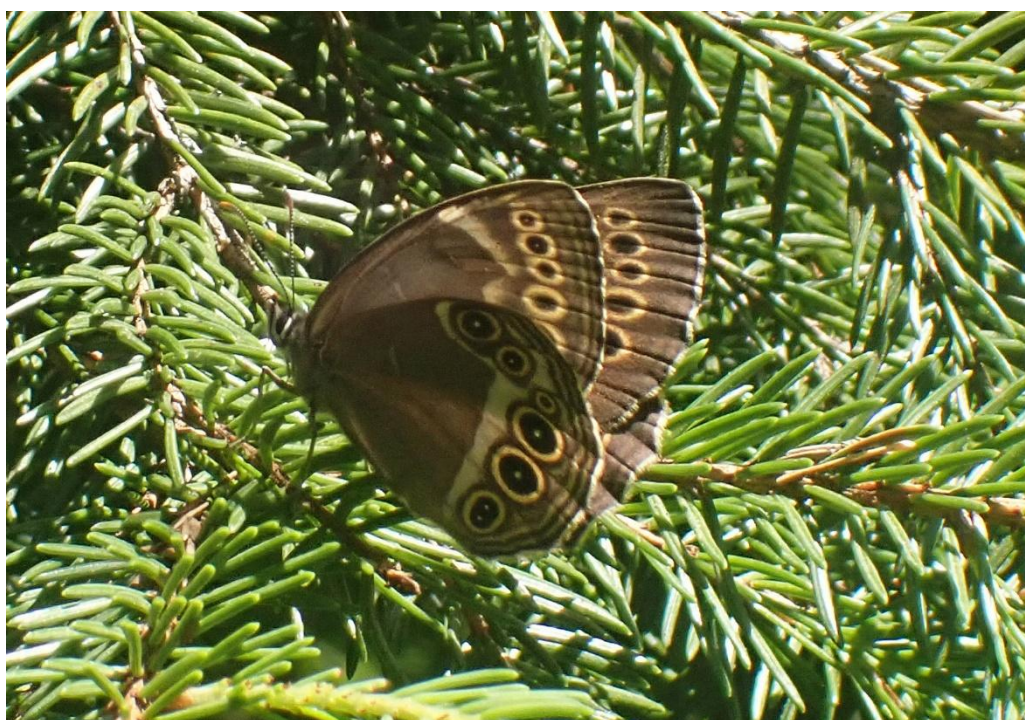

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

Monitoring gatunków zwierząt z uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, lata 2023-2025

Sprawozdanie z monitoringu osadnika wielkookiego *Lopinga achine* w roku 2024

Marcin Sielezniew

Osadnik wielkooki *Lopinga achine* (fot. Marcin Sielezniew)

Sfinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Spis treści

I. Informacje ogólne	3
II. Region biogeograficzny kontynentalny.....	6
<i>1. Stan ochrony gatunku.....</i>	<i>6</i>
Ocena stanu parametru populacja	6
Ocena stanu parametru siedlisko.....	7
Ocena stanu parametru perspektywy ochrony	8
Ogólna ocena stanu ochrony gatunku	9
<i>2. Oddziaływania i zagrożenia wykazywane na stanowiskach</i>	<i>9</i>
Stwierdzone oddziaływania.....	9
Przewidywane zagrożenia	9
<i>3. Stosowane i zalecane działania ochronne</i>	<i>10</i>
Piśmiennictwo.....	11

I. Informacje ogólne

Kod, nazwa polska i nazwa łacińska gatunku

1067 osadnik wielkooki *Lopinga achine*

Region biogeograficzny

CON – region biogeograficzny kontynentalny

Koordynator główny

Łukasz Przybyłowicz

Koordynator krajowy

Marcin Sielezniew

Eksperti lokalni

Łukasz Auguścik, Tomasz Ginszt, Jakub Grzelak, Konrad Kata, Anna Krzysztofiak, Adam Larysz, Adam Malkiewicz, Marek Pieczka, Bogusław Sępioł, Izabela Sielezniew, Marcin Sielezniew, Tomasz Wilk

Eksperti dodatkowi

Izabela Sielezniew, Marcin Sielezniew, Agata Stadnicka-Futoma

Informacja o ewentualnych zmianach w metodyce monitoringu

Badania prowadzono zgodnie z metodyką z dn.15.05.2024 r.:

https://siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/publikacje/pojedyncze_metodyki_dla_gat_zwierzat/Osadnik_wielkooki_metodyka_modyfikacja_15052024.pdf

Informacja o wykorzystaniu wyników z innych projektów

Nie wykorzystywano.

Stanowiska monitoringowe

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk gatunku monitorowanych w roku 2024.

Gatunek był monitorowany na 45 stanowiskach (polach 1x1 km siatki geograficznej, wykorzystywanej w raportowaniu dla Komisji Europejskiej) zlokalizowanych w dwóch głównych regionach jego występowania, tj. północnym oraz południowym. Północna część zasięgu obejmuje woj. podlaskie: 6 stanowisk w Puszczy Augustowskiej, w tym 3 w Wigierskim Parku Narodowym (nadleśnictwa: Pomorze, Głębokki Bród, Suwałki, Szczebra), 5 w Puszczy Knyszyńskiej (nadleśnictwa: Czarna Białostocka, Supraśl, Waliły) i 3 w Puszczy Białowieskiej (nadleśnictwa: Białowieża, Browsk, Hajnówka), warmińsko-mazurskie (2 stanowiska na Pojezierzu Mazurskim, nadleśnictwa Maskulińskie oraz Mrągowo oraz 3 w Puszczy Rominckiej, Nadleśnictwo Gołdap) oraz izolowane stanowisko w woj. pomorskim (Półwysep Helski, Nadleśnictwo Wejherowo).

W południowej części zasięgu monitoring obejmował 25 stanowisk lokalizowanych w woj. śląskim (7 stanowisk w nadleśnictwach: Bielsko, Pszczyna, Rybnik, Katowice, Kobiór i Siewierz), małopolskim (2 stanowiska w Puszczy Niepołomickiej, Nadleśnictwo Niepołomice), świętokrzyskim (2 stanowiska w nadleśnictwach Pińczów oraz Starachowice), podkarpackim (13 stanowisk w nadleśnictwach: Dębica, Głogów Małopolski, Kańczuga, Leżajsk, Lubaczów, Sieniawa, Tuszyna) i lubelskim (stanowisko w Puszczy Solskiej, Nadleśnictwo Józefów).

W porównaniu z poprzednim cyklem badań monitoringowych liczba stanowisk zwiększyła się ponad trzykrotnie, przy czym w 2024 r. uwzględniono wszystkie lokalizacje monitorowane w roku 2021.

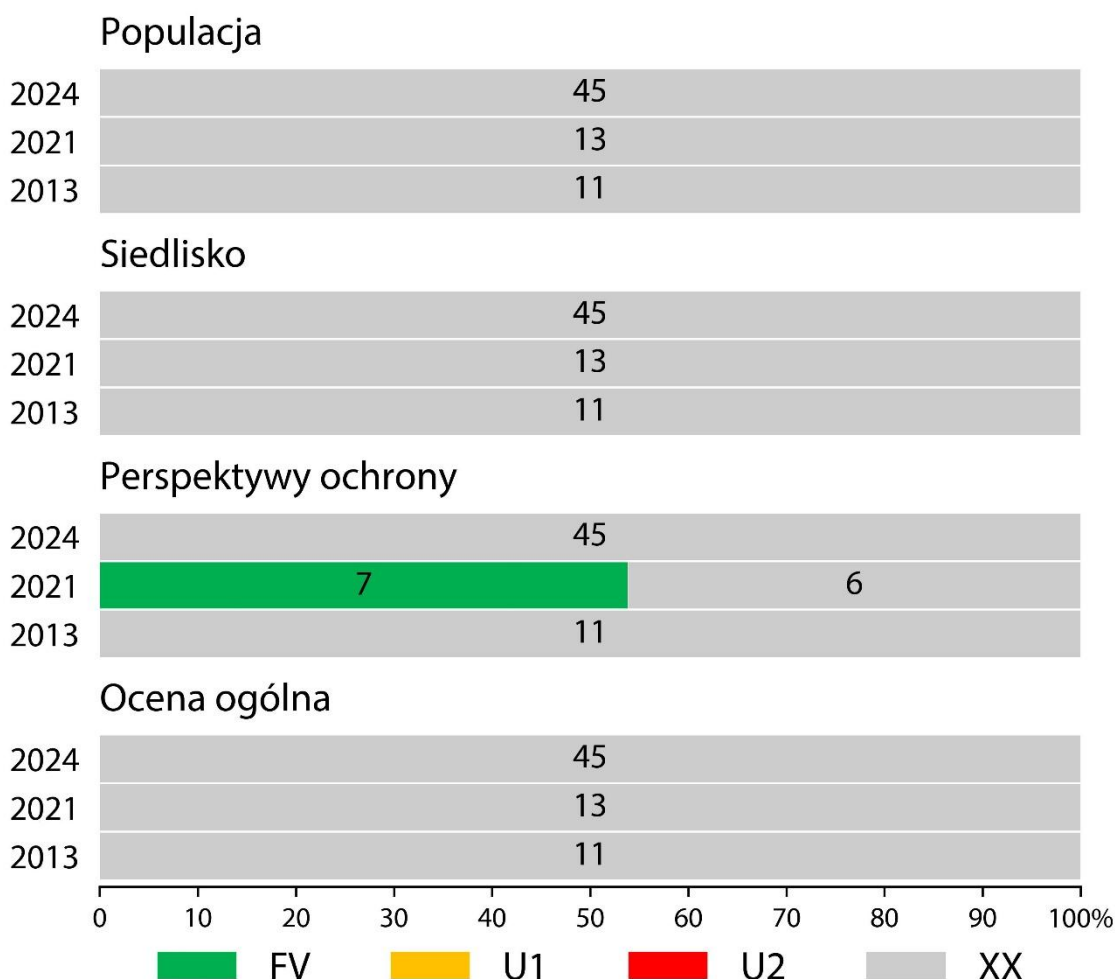
W przyszłości należy rozważyć dodanie do sieci monitoringu stanowisk z Doliny Bugu oraz zachodniej części Pojezierza Mazurskiego i Warmii pod warunkiem odnalezienia tam gatunku (dostępne dane są dość stare i wymagają weryfikacji).

Tab. 1. Liczba stanowisk badanych w poszczególnych cyklach prac monitoringowych.

Cykl	Rok/lata badań	Liczba monitorowanych stanowisk	Liczba nowych stanowisk
		CON	CON
2013-2014	2013	11	0
2020-2022	2021	13	2
2023-2025	2024	45	33

II. Region biogeograficzny kontynentalny

1. Stan ochrony gatunku

Ryc. 2. Liczba stanowisk z daną oceną parametru i oceną ogólną stanu ochrony.

Ocena stanu parametru populacja

Oceny stanu populacji dokonuje się jedynie na poziomie dwóch głównych rejonów występowania gatunku w Polsce, tj. północnego i południowego. Wykorzystuje się do tego dane o charakterze jakościowym (jest/nie ma) zbieranych na poszczególnych stanowiskach (wskaźnik „obecność gatunku”). Należy zaznaczyć, że przyjęta koncepcja monitoringu nie przewiduje waloryzacji wskaźników w skali pojedynczych stanowisk (pól siatki 1x1 km), stąd oceny XX wskaźnika „obecność gatunku”.

W przypadku północnej części zasięgu osadnik wielkooki został znaleziony łącznie na 17 z 20 stanowisk (85%), tj. praktycznie wszędzie, gdzie go poszukiwano, za wyjątkiem

trzech stanowisk w Puszczy Augustowskiej, gdzie weryfikowano stare dane o rozmieszczeniu gatunku. W związku z tym stan populacji w rejonie północnym można ocenić jako właściwy (FV).

W południowej części zasięgu gatunek został potwierdzony na 24 z 25 stanowisk (96%), tj. wszędzie za wyjątkiem stanowiska w Kozubowskim Parku Krajobrazowym, skąd był wykazywany w 2018 r. (Maniarski 2020). W związku z tym stan populacji również w tym rejonie można ocenić jako właściwy (FV).

Obecność osadnika wielkookiego została potwierdzona na wszystkich 13 stanowiskach monitorowanych w roku 2021.

W świetle wyników monitoringu stan populacji osadnika wielkookiego w całym bioregionie kontynentalnym można ocenić jako właściwy (FV).

Ocena stanu populacji gatunku w regionie kontynentalnym: FV

Tab. 2a. Zestawienie ocen wskaźników stanu populacji.

Wskaźnik	Liczba stanowisk z oceną			
	FV	U1	U2	XX
obecność gatunku	0	0	0	45

Tab. 2b. Zestawienie stanowisk z odnotowaną obecnością gatunku

Wskaźnik	Miara	Liczba stanowisk z odnotowaną obecnością gatunku	
		jest	nie ma
obecność gatunku	jest / nie ma	41	4

Ocena stanu parametru siedlisko

Jedynym określanym wskaźnikiem na badanych stanowiskach (aczkolwiek nie ocenianym w skali stanowiska, stąd oceny XX wskaźnika) była „obecność rośliny żywicielskiej”, w założeniu turzycy drzączkowej *Carex brizoides*, w południowej części zasięgu. Gatunek ten na 19 z 25 stanowisk występował łanowo (2 pkt.), na trzech stanowiskach – kępowo (1 pkt.), na jednym – pojedynczo, a na dwóch go nie stwierdzono (0 pkt.). Średnia ocena dla badanych stanowisk wyniosła 1,64 pkt., co skutkuje oceną właściwą (FV) dla tej części zasięgu.

W przypadku północnej Polski (gdzie wskaźnika nie określano i nie dokonywano jego oceny dla tej części zasięgu) warto odnotować łanowe występowanie turzycy drzączkowej na dwóch stanowiskach w Puszczy Białowieskiej oraz na stanowisku na

Półwyspie Helskim. Wszystko wskazuje, że roślina została w oba te rejony zawleczona, co wydaje się sprzyjać osadnikowi wielkookiemu. Na pozostałych stanowiskach najczęściej odnotowanym gatunkiem turzyc (10 stanowisk) była turzyca owłosiona *Carex hirta*, nie ma jednak danych, czy jest ona wykorzystywana przez motyla jako roślina żywicielska. Z pojedynczych stanowisk raportowano też obecność turzycy bladej *C. pallescens*, turzycy zajęczej *C. leporina* i turzycy palczastej *C. digitata*. Z kolei spośród traw najczęściej eksperci wykazywali obecność trzcinnika leśnego *Calamagrostis arundinacea* – 4 przypadki, na pojedynczych stanowiskach odnotowano też: kłosownicę leśną *Brachypodium sylvaticum*, stokłosę bezostną *Bromus inermis*, kłosówkę wełnistą *Holcus lanatus*, tymotkę łąkową *Phleum pratense*, rajgras wyniosły *Arrhenatherum elatius*, tomkę wonną *Anthoxanthum odoratum*, kostrzewę czerwoną *Festuca rubra*, śmiałka darniowego *Deschampsia caespitosa*, wiechliny *Poa* spp.

Biorąc pod uwagę, że większość stanowisk gatunku zlokalizowanych jest w południowej części zasięgu, a ponadto główna zidentyfikowana roślina żywicielska (turzyca drżączkowa) wykazuje tendencję do ekspansji, stan siedliska w całym bioregionie kontynentalnym można określić jako właściwy (FV).

Ocena stanu siedliska w regionie kontynentalnym: FV

Tab. 3. Zestawienie ocen wskaźników stanu siedliska.

Wskaźnik	Liczba stanowisk z oceną			
	FV	U1	U2	XX
obecność rośliny żywicielskiej	0	0	0	45

Ocena stanu parametru perspektywy ochrony

Biorąc pod uwagę szerokie i stabilne rozmieszczenie gatunku (a być może nawet pewną tendencję do ekspansji) oraz brak istotnych zagrożeń, perspektywy ochrony można ocenić ogólnie jako właściwe. Przy tym należy zaznaczyć, że ocena ta jest bardziej jednoznaczna dla południowej części zasięgu, gdzie gatunek jest ogólnie liczniejszy, a czynniki determinujące jakość siedliska (tj. roślina żywicielska) są lepiej rozpoznane. W przypadku Lasów Pszczyńskich dostępne dane wskazują nawet na wzrost liczebności gatunku w ostatnich latach (Chowaniec, Larysz 2024). W skali lokalnej jedynym niepokojącym sygnałem jest nieznanie gatunku na części stanowisk w Puszczy Augustowskiej.

Ocena perspektyw ochrony gatunku w regionie kontynentalnym: FV

Ogólna ocena stanu ochrony gatunku

Biorąc pod uwagę właściwy stan populacji w obu głównych rejonach występowania, właściwy stan siedliska w południowej części zasięgu (na północy – XX) oraz właściwe perspektywy ochrony, ogólna ocena stanu ochrony gatunku w regionie kontynentalnym jest właściwa (FV). Kierunek zmian proponuje się przyjąć jako stabilny ze względu na potwierdzenie występowania gatunku na wszystkich stanowiskach monitorowanych dwukrotnie (w roku 2021 i 2024).

Ogólna ocena stanu ochrony gatunku w regionie kontynentalnym: FV

Kierunek zmian: stan stabilny

2. Oddziaływania i zagrożenia wykazywane na stanowiskach

Stwierdzone oddziaływania

W przypadku 18 z 45 stanowisk nie stwierdzono żadnych oddziaływań, a w przypadku dwóch kolejnych określono je jako nieznane. Najczęstsze zidentyfikowane oddziaływania (49% stanowisk) były natomiast związane z leśnictwem. W większości przypadków wpływ gospodarki leśnej określano jako neutralny lub nieznan, a jedynie w 5 przypadkach jako negatywny; chodziło tu o ingerencję w strukturę roślinności poboczy dróg leśnych w ramach ich utrzymania (3 stanowiska), wycinkę lasu (1) i odnawianie lasu po wycince (1). Jedynym pozytywnym przykładem oddziaływania, raportowanym dla jednego stanowiska, był brak wykaszania poboczy wzdłuż drogi leśnej.

Liczną grupą oddziaływań były także zmiany składu gatunkowego roślinności na stanowisku, będące efektem sukcesji (27% stanowisk), których wpływ był jednak określany jako nieznan, za wyjątkiem dwóch stanowisk (negatywny). Na 4 stanowiskach stwierdzono obecność roślin inwazyjnych, ale nie stanowiły one dużego problemu (oddziaływanie neutralne). Ponadto w przypadku 2 stanowisk zwrócono uwagę na niekorzystny wpływ suszy, a na jednym stanowisku – koszenia.

Przewidywane zagrożenia

W przypadku 1/3 stanowisk zagrożeń nie stwierdzono lub były one nieznane. Na 60% stanowisk przewidywano zagrożenia związane z gospodarką leśną, w tym szczególnie ze stosowaniem biocydów (14 stanowisk). Potencjalna zmiana czynników biotycznych była wskazywana dla 11% stanowisk, a problematyczne gatunki zaborcze dla 9%. W pojedynczych przypadkach zwracano uwagę na zagrożenia związane z koszeniem lub jego zaniechaniem, rekreacją/turystyką oraz kolekcjonerstwem.

3. Stosowane i zalecane działania ochronne

Nie ma danych, aby na jakimkolwiek stanowisku były stosowane zabiegi ochronne pod kątem osadnika wielkookiego. Należy jednak zauważyć, że gatunek ten nie jest przedmiotem ochrony dla obszarów Natura 2000 i w związku z tym nie jest ujmowany w stosownych planach zadań ochronnych. Jedynie w przypadku planów ochrony rezerwatów pojawiają się tego typu zapisy. Dziewięć kwadratów monitoringowych pokrywa się częściowo z terenem rezerwatów, tj. Jezioro Łuknajno (woj. warmińsko-mazurskie), Jesionowe Góry, Krzemienne Góry, Podcerkwa, Woronicza (podlaskie); Las Murckowski (śląskie); Zapadnie Doły (świętokrzyskie); Bór, Zabłocie (podkarpackie). Według dostępnej wiedzy gatunek został uwzględniony w planach ochrony trzech rezerwatów (Jesionowe Góry, Woronicza i Podcerkwa), ale tylko w tym ostatnim wykonano zaplanowane zabiegi (powstrzymanie sukcesji drzew i krzewów na dawnej składnicy drewna i nieużytkowanych poletkach łowieckich oraz oczyszczanie poboczy dróg leśnych) i to jedynie w roku 2019, mimo że zabiegi powinno się powtarzać co 2 lata. Osadnik wielkooki zostanie wzięty pod uwagę w przygotowywanych aktualnie planach ochrony dla rezerwatów Bór i Zabłocie. Wskazane są podobne działania w odniesieniu do: rezerwatów Krzemienne Góry, Las Murckowski oraz utworzonego ostatnio Zapadnie Doły. Nie ma takiej potrzeby z kolei w przypadku Jeziora Łuknajno ze względu na jego charakter.

Eksperci rzadko wskazywali na potrzebę działań ochronnych, jedynie w przypadku 5 z 45 stanowisk pojawiły się jakiejkolwiek sugestie, tj. zaniechanie wykaszania poboczy dróg lub z drugiej strony odkrzaczanie poboczy, pozostawienie polany do naturalnej sukcesji, kontrolowanie roślin inwazyjnych i zwiększenie udziału gatunków liściastych w drzewostanie.

Piśmiennictwo

1. Sielezniew M. 2015. Osadnik wielkooki *Lopinga achine* (Scopoli, 1763). W: Makomaska-Juchiewicz M., Bonk M. (red.). Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część II. GIOŚ, Warszawa.
2. Maniarski R. 2020. Obserwacje osadnika wielkookiego *Lopinga achine* (Scopoli, 1763) w Kozubowskim Parku Krajobrazowym (Wyżyna Małopolska). *Naturalia* 6: 138-140.
3. Chowaniec G., Larysz A. 2024. Motyle (Lepidoptera) Lasów Pszczyńskich. *Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Przyroda*, 30: 1-84.

W minionych dwóch latach nie ukazały się żadne publikacje przynoszące nowe dane o biologii, ekologii czy stanie zachowania osadnika wielkookiego w Polsce.

Podstawowym punktem odniesienia pozostaje więc stosowne opracowanie z przewodnika metodycznego z aktualną modyfikacją metodyki.